

Jun'ichirō
Tanizaki

Odě
| LAPAS |
šešēliams

ODĚ ŠEŠĚLIAMS

Jun'ichirō Tanizaki

Odē šešēliams

| LAPAS |

Jun'ichirō Tanizaki
Odė šešėliams

Iš japonų kalbos vertė

Jurgita Polonskaitė-Ignotienė

Redaktorė

Dangė Vitkienė

Korektorės

Indrė Arbačiauskienė

Brigita Kulikovskienė

Dizaineris

Jurgis Griškevičius

Projekto vadovės

Barbora Kavaliauskaitė

Jonė Juchnevičiūtė

Leidyklos redaktorės

Monika Gimbutaitė

Ūla Ambrasaitė

Projektą finansuoja

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

Pirmoji publikacija:

Tanizaki, Jun'ichirō 谷崎潤一郎.

„In'ei raisan“ 陰翳礼讃 [Odė šešėliams],

Keizai ōrai 經濟往来 [Ekonomikos

judėjimas], 12 (1933):116–128; 1 (1934):

88–110.

Versta iš:

Tanizaki, Jun'ichirō 谷崎潤一郎 1939.

In'ei raisan 陰翳礼讃 [Odė šešėliams],

Ōsaka: Sōgensha 創元社.

© Eglė Bazaraitė, straipsnis „Tamsioji

šviesos pusė ir (bent) du būdai skaityti

Tanizaki *Odė šešėliams*“, 2022

© Jurgita Polonskaitė-Ignotienė, vertimas į

lietuvių kalbą, 2022

© Leidykla LAPAS,

www.leidyklalapas.lt, 2022

Visos teisės saugomos

ISBN 978-609-8198-49-2

TURINYS

Eglė Bazaraitė

*Tamsioji šviesos pusė ir (bent) du
būdai skaityti Tanizaki Odę šešeliams*

VII

Jun'ichirō Tanizaki

Odė šešeliams

1

Vertėjos pastabos

74

Jun'ichirō Tanizaki

Odē šešēliams

Net ir tas, kuris pats niekadęs nestatė namo, vos peržengęs senovinio restorano ar viešbučio slenks-
tį, netruks pastebėti, kiek vargų šiandien patiria
tikrus tradicinius japoniškus namus įsirengti su-
manę aistringi tokios architektūros gerbėjai, ban-
dydami įsivesti elektrą, dujas ar vandentiekį, kaip
jie laužo galvas, stengdamiesi priderinti šiuos pa-
togumus prie tradicinio japoniško interjero. Koks
atsiskyrėlis arbatos meistras gal ir galėtų, numojęs
ranka į mokslo ir civilizacijos išradimus, susiręsti
trobelę kur nors nuošaliame kaime, bet gyvendami

mieste ir dar su gausia šeimyna, net ir pačiame japoniškiausiam būste nepabėgsime nuo šildymo, apšvietimo ar sanitarinės technikos, šiandien būtinų kasdieniam gyvenimui. Todėl patys smulkmeniškiausieji suka galvas net dėl paprasto telefono aparato: kur jį nunešti – už laiptų, o gal į tamsiausią koridoriaus kertę – kad tik kuo mažiau jis kristų į akis. Prigalvoja žmonės visko: soduose po žeme pakasa elektros kabelius, sieninėse spintose [1] ir spintelėse palei grindis [2] suslepia jungiklius, laidus užkiša už širmų [3], tačiau rezultatą gauna priešingą – viskas atrodo perdėm dirbtina, pretenzinga ir kelia erzulį. Tiesą sakant, mūsų akys jau tiek pripratusios prie visokių šviestuvų, kad daug natūraliau ir paprasčiau pritaisyti tuos paprastus plonus matinio stiklo gaubtus ir palikti elektros lemputes matomas, užuot bandžius jas nevykusiai paslėpti. Kokia elegancija, pagalvoju vakarais, kai, pro traukinio langą stebėdamas slenkančius kaimo vaizdus, valstiečių namuose nendrėmis dengtais stogais [4] ant šiodži [5] pamatau šmėžuojant iš po šiandien jau nebemadingo atviro gaubto išlindusių lempučių šešėlius [6]. Tačiau ventiliatoriai ir kiti panašūs prietaisai, ypač jų skleidžiamas garsas ir jų

forma, vis dar sunkiai dera prie tradicinio japoniško interjero. Paprastuose namuose galima apsieiti ir be jų, tačiau vasarnamiuose, viešbučiuose ar restoranuose pataikauti vien šeimnininko skoniui nevalia. Vienas mano draugas, restorano „Kairakuen“ savininkas, naujoves mėgo, bet ventiliatorių negalėjo pakęsti ir gana ilgai jų vengė, kol galiausiai pasidavė, mat vasaromis sulaukdavo klientų skundų. Panašios patirties įgijau ir aš pats, kai praeitais metais už didžiulius (man gerokai per didelius) pinigus stačiausi namą: pradėjęs iki smulkmenų rūpintis apdailos detalėmis ir prietaisais, galiausiai susidūriau su įvairiausiais sunkumais. Pavyzdžiui, šiodži: stiklas man negražu ir aš jo nenoriu, bet, jeigu nusprendžiu naudoti tik popierių, kaipmat iškyla apšvietimo ir sandarumo klausimas. Vidinę jų pusę neišvengiamai tenka klijuoti popieriumi, o išorinėje – įstatyti stiklą. Tam reikalingas dvigubas rėmas, todėl išauga kaštai, o žvelgiant iš lauko pusės tokios šiodži atrodo kaip paprasčiausios stiklinės durys: iš vidaus matosi pro popierių persišviečiantis stiklas, tad jos nebetenka to švelnaus popierinių šiodži lengvumo ir atrodo apgailėtina. Štai tada ir imu graužtis, kad verčiau jau

būčiau dėjęs paprastas stiklines duris – jeigu tokiu atveju gali pasijuokti iš kito, pats gi niekaip nesustoji, kol nepabandai. Pastaruoju metu galima rasti įvairiausių tradiciniams japoniškiems namams derančių šviestuvų: pakabinamų, popierinių, lubinių ar žvakidžių tipo [7], bet man nė vienas netiko, todėl sendaikčių parduotuvėlėje susieškojau senovinių žibalinų lempų, pastatomų didesnių bei mažesnių šviestuvų [8], ir paverčiau juos elektriniais. Ypač daug vargau su šildymu. Man nepavyko rasti nė vieno krosnelės vardo verto daikto, kuris visiškai derėtų prie tradicinio japoniško interjero. Dujinės krosnelės garsiai ūžia, be to, nesant kamino, nuo jų kaipmat paskausta galva, taigi elektrinės krosnelės šiuo atžvilgiu būtų idealios, jeigu ne ta nuobodi jų išvaizda. Vienas būdų – spintelėje palei grindis įtaisyti kažką panašaus į traukiniuose naudojamus šildytuvus, bet kai nesimato raudonos liepsnos, dingsta žiemos nuotaika ir nėra kaip suurti šeimos rato. Ilgai laužęs galvą, pagal valstiečių namų pavyzdį sumeistravau ugniakurą [9] ir jo viduje įtaisiau elektrinį degiklį – šitaip jis tapo tinkamas ir vandeniui užvirti, ir kambariui šildyti, ir nors kainavo daug, bent jau formos atžvilgiu buvo

vienas sėkmingesnių dirbinių. Taigi, šiaip ne taip išsprendus šildymo klausimą, liko dar vienas – vonios kambario ir tualetu. „Kairakuen“ šeimininkas bodėjosi aplink vonią ir kriauklę klijuoti plyteles, todėl visą svečių vonios kambarį iškalė medžiu. Be jokios abejonės, ir iš finansinės, ir iš praktinės pusės plytelės būtų šimtą kartų palankesnis sprendimas. Tiesa, jeigu lubas, kolonas ir sienas padengiamo tinkama japoniška mediena, o likusią dalį išklijuojame tomis akį režiančiomis plytelėmis, bendrą vaizdą gauname prastoką. Kol namas naujas, vaizdas dar pakenčiamas, tačiau bėda, kad bėgant metams lentų ir kolonų mediena pradeda senti, o baltai spindėti lieka tik plytelės. Ir jeigu vonioje praktinę pusę bent iš dalies galime paaukoti dėl grožio, tualetai kelia dar didesnę vargą.

Vertėjos pastabos

Japonų kalbos skiemenis transkribuojant lotyniško pagrindo rašmenimis, naudojama tarptautinė Hepburn perraša (angl. Hepburn romanization system, jap. Hebon-shiki rōmaji ヘボン式ローマ字). Japonų kalbos skiemenys lietuvinami, remiantis Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 1997 m. birželio 19 d. nutarimu. Japoniškuose ir kiniškuose asmenvardžiuose pagal tose šalyse nusistovėjusią tradiciją pirma teikiama pavardė, paskui – vardas.

[1] Oshiire / ošiire 押入れ – sieninė spinta tradicinės architektūros namuose, skirta sudėti patalynei ir kitiems namų apyvokos daiktams. Manoma, kad japoniškuose namuose atsirado Edo laikotarpio (Edo jidai 江戸時代, 1603–1867) pradžioje, kai, gerėjant gyvenimo sąlygoms, miestiečių namuose ėmė daugėti daiktų. Jos ilgis paprastai siekia apie 1,8 m, o gylis – apie 0,9 metro. Durys – stumdomos popierinės arba medinės.

[2] Jibukuro / džibukuro 地袋 – nedidelė spintelė su stumdomosiomis durimis palei grindis tokonomoje ↓. Pažodžiui – „maišas ant žemės“, nes viduje nėra lentynų, tuščia kaip maiše.

[3] Byōbu / biobu 屏風 – širma. Paprastai naudota apsisaugoti nuo vėjo, perskirti erdvės arba kaip puošybinis elementas.

[4] Kayabuki / kajabuki 茅葺き arba 萱葺き – nendrėmis dengtas stogas. Tradiciškai stogams dengti

būdavo naudojami kininių miskantų (lot. *Miscanthus sinensis*) ir paprastųjų nendrių (lot. *Phragmites australis*) stogai. Šiandien tai nematerialaus kultūros paveldo vertybė.

[5] Shōji / šiodži 障子 – stumdomosios popierinės ar medžiaginės pertvaros, naudotos kambarių durims, langams ar sienoms.

[6] „Šešeliams“ pavadinti tekste vartojami keli skirtingi žodžiai, nurodantys į šviesesnę ar tamsesnę jų pusę, kartais apibūdinantys vietą, kurioje jie atsiranda.

[7] Tekste minimi šie tradiciniai žibintai: (1) andon / andon 行燈 arba 行灯 – keturkampis (rečiau apskritas) žibalinis žibintas, kurio pagrindas lėkštelei su žibalu padėti ir rėmas popieriui užtempti dažniausiai būdavo gaminamas iš medžio arba bambuko (rečiau – metalo). Plačiausiai naudotas Edo laikotarpiu ↑ ir beveik išnykęs įpusėjęs Meidži laikotarpiui

(Meiji jidai 明治時代, 1868–1912).

Pagal medžiagą, iš kurios pagaminti, ir naudojimo vietą skiriami į keletą rūšių; (2) chōchin / čiočin 提燈 arba 提灯 – nešiojamas popierinis žibintas su žvake viduje (žvakidė su popieriniu gaubtu); (3) happō andon / hapo andon 八方行燈 arba 八方行灯 – viešose pirtyse ar užeigose ant lubų kabintas apvalus, kvadratinis ar net aštuoniakampis žibalinis žibintas. Viena iš andon ↑ rūšių, dar vadinamas hachiken / hačiken 八間 arba 八軒; (4) shokudai / šiokudai 燭台 – žvakidė be gaubto. Iš pradžių plačiai naudotos budistinėse šventyklose, Edo laikotarpiu ↑ imtos naudoti ir pasauliečių namuose.

[8] Tekste minimi: (1) ariake andon / ariakė andon 有明行燈 arba 有明行灯 – nedidelis nešiojamas žibintas, naudotas pasišviesti naktį. Kubo formos, šoninėse sienelėse išpjautos jauno mėnulio ir pilnaties formos. Viena iš andon ↑ rūšių; (2) makura andon / makura andon 枕行燈 arba 枕行灯 – nešiojamas kelioninis žibintas, naudotas pasišviesti naktį. Viena iš andon ↑ rūšių.

[9] Ro / ro 焔 arba irori / irori 囲炉裏 – grindinis ugniakuras, židiny. Maždaug 20–40 cm gylio ir 1 m² ploto duobė kambario viduryje maistui gaminti, namams apšildyti ir apšviesti, šeimos ratui suburti. Sumi / sumi 炭 – medžio anglis, tradiciškai naudota ugniakuruose.

[10] Tekste minimos kelios svetainių tradicinės japoniškos architektūros būstuose rūšys: (Nihon) zashiki / (Nihon) dzašiki (日本)座敷 – tatamiais ↓ išklotas kambarys svečiams priimti, su tokonoma ↓ ir sodu už lango, gali būti ir šventyklos salė; kyakuma / kiakuma 客間 – svečių kambarys; cha no ma / čia no ma 茶の間 – svetainė-valgomasis, kur pavalgyti susirenka šeimos nariai, arčiausiai virtuvės; hiroma / hiroma 広間 – erdvi svetainė, kambarys; kozashiki / kodzašiki 小座敷 – nedidelis kambarys (iki 8 m²), kartais įrengtas ne pagrindiniame pastate.

[11] Omoja / omoja 母屋 – tai pagrindinis pastatas, kuriame gyvena šeimnininkas (tokiu atveju dažniausiai skaitoma moja / moja 母屋), arba pagrindinė pastato dalis, atskirai nuo pakraigės (hisashi / hisaši 庇) ir koridoriaus (rōka / roka 廊下).

[12] Natsume Sōseki / Nacume Soseki 夏目漱石 (1867–1916) – moderniosios japonų literatūros klasikas.

[13] Kantō / Kanto 関東 – rytinė Japonijos dalis Ramiojo vandenyno pakrantėje, apimanti Tokijo, Kanagavos, Čibos, Saitamos, Gunmos ir Točigio prefektūras. Priešingoje, vakarų pusėje, Japonijos jūros pakrantėje yra Kansajo (Kansai 関西) regionas, apimantis Osaką, Kiotą, Narą ir Kobę.

[14] Tōrō / toro 灯籠 arba 灯楼 – bambukiniai, mediniai, metaliniai arba

akmeniniai lauko žibintai. Dažniausiai statomi soduose arba šalia budistinių šventyklų (tera / tera 寺) ir šintoistinių maldyklų (jinja / džindžia 神社). Tobiishi / tobiishi 飛び石 – iš akmenų, išdėliotų per žmogaus žingsnį, nutiestas takas japoniško stiliaus soduose.

[15] Haiku / haiku 俳句 – septyniolikos skiemenų eilėraštis, kuriame privalomas veiksmo laiką nurodantis „sezoninis žodis“ kigo / kigo 季語.

[16] Saitō Ryokuu / Saito Riokuu 齋藤緑雨 (1868–1904) – rašytojas, literatūros kritikas, garsėjęs aštriais, ironiškais pasisakymais.

[17] Fūryū-wa samuki mono nari / fūriū-wa samuki mono 風流は寒きものなり. Šis posakis gimė, siekiant pasišaiptyti iš tų, kuriems grožėjimasis sniegu (yukimi / jukimi 雪見) arba slyvų žiedais (umemi / umemi 梅見) nėra elegantiška šaltojo metų laiko pramoga, o tik šaltis ir nuobodybė.

[18] Sukiya zukuri / sukija dzukuri 数寄屋造 – gyvenamųjų pastatų architektūros stilius, kuriame naudojami arbatos namelių architektūros elementai. Ryškiausiai tokios architektūros pavyzdžiu laikomi 1619–1662 m. Kiote įrengti Kacuros rūmai (Katsura rikyū / Kacura rikiū 桂離宮). Plg. shoin zukuri / šioin dzukuri 書院造 – karių luomo gyvenamųjų pastatų stilius. Seniausias iki šių dienų išlikęs pavyzdys yra Kiote,

Sidabrinio paviljono (Ginkakuji / Ginkakudži 銀閣寺) komplekse stovintis pastatas mirusiems protėviams pagerbti Tōgūdō / Togūdo 東求堂 su jame įrengtu nedideliu kabinetu, vadinamu Dōjinsai / Dodžinsai 同仁齋.

[19] Tatami / tatami 畳 – šiaudiniai dembliai, kuriais japoniško stiliaus kambariuose klojamos grindys. Tatamių dydis gali skirtis priklausomai nuo regiono. Tai ir patalpų ploto matavimo vienetas.

[20] Roiro nuri / roiro nuri 蠟色塗り – viena iš lako dirbinių shikki ↓ padengimo lakmedžio derva (urushi / urushi 漆) technikų, kai užteptas lako sluoksniis nudžiovinamas, o paskui iki blizgesio nupoliruojamas, taip suteikiant dirbiniui žvilgesio. Roiro / roiro 蠟色 yra žvilganti juoda spalva.

[21] Asagao / asagao 朝顔 – vienmetė gėlė – purpurinė ipomėja arba sukutis (lot. Ipomoea nil), pažodžiui „ryto veidas“. Tai rudenį nurodantis sezoninis žodis (haiku ↑), bet gali reikšti ir sukučio žiedo formą primenančius daiktus ar jų dalis: pučiamųjų muzikos instrumentų dalį, pro kurią išeina garsas, piltuvėlio formos indus ir pisuarus.

[22] Andon ↑.

[23] Hibachi / hibači 火鉢 – molinis, metalinis ar medinis (su variniais įdėklais viduje) žarijų indas, kuriame ugniai įkurti buvo naudojama anglis (sumi ↑).

Kaip vienas pagrindinių apšildymo prietaisų naudotas nuo Edo ↑ iki pat Taišio laikų (Taishō jidai 大正時代, 1912–1926), kai buvo išstumti žibalo, dujų ir elektros.

[24] Yuki-no furu hi-wa samuku koso are / juki-no furu hi-wa samuku koso are 雪の降る日は寒くこそあれ yra ištrauka iš poeto, vienuolio Saigyō / Saigio 西行 (1118–1190) posmo Yo-wo sutete mi-wa naki mono to omoedomo yuki-no furu hi-wa samuku koso are / Jo-vo sutete mi-wa mono to omoedomo juki-no furu hi-wa samuku koso are 世を捨てて身は無きものとおもへども雪の降る日は寒くこそあれ, pasakojančio apie tai, kad, pasitraukus iš pasaulietinio gyvenimo ir patikėjus, jog visi žemiški vargai bei jausmai pasilikę praityje, vis dėlto „išties žvarbu dienomis, kai sninga“.

[25] Bungeishunjū / Bungeišiundžiū 文藝春秋 – nuo 1923 m. iki pat šiandien leidžiamas mėnesinis visuomenės aktualijų žurnalas ir to paties pavadinimo leidykla.

[26] Washi / vaši 和紙 („japoniškas popierius“) – bendrinis žodis, kuriuo vadinamas visas Japonijoje rankomis iš popiermedžio (lot. Broussonetia kazinoki) ar geltonosios švirksnos (lot. Edgeworthia chrysantha) plaušų gaminamas popierius. Išskiriama daugybė jo rūšių, priklausomai nuo pagaminimo vietos, laiko, gaminimo technologijos ir pan. Pramoniniu būdu iš medžio gaminamas popierius

vadinamas „vakarietišku“ (yōshi / joši 洋紙).

Kairyōhanshi / kairiohanshi 改良半紙 – kaligrafijai skirtas popierius, kurio aukštis yra maždaug 25 cm, o plotis – apie 35 cm (tradiciskai rašoma ant gulsčio popieriaus lapo iš dešinės į kairę, nuo viršaus į apačią). Kairyō hanshi / kairio hanši 改良半紙 („pagerintas hanshi“) – Meidži laikotarpiu ↑ pabaigoje pradėtas naudoti baltesnis hanshi / hanši 半紙 („pusė popieriaus lapo, puslapis“).

[27] Japonų rašto sistema tradiciskai vadinama „kiniškų hieroglifų raštas su abėcėlės priemaisa“ (kanji kana majiri bun / kandži kana madžiri bun 漢字仮名交じり文). Tokia sistema galutinai nusistovėjo tik XX amžiuje. Kana 仮 yra dviejų atmainų: hiragana / hiragana 平仮名 ir katakana / katakana 片仮名. Polemika dėl japoniškų tekstų rašymo vien tik lotyniško pagrindo rašmenimis, atsisakant kiniškos kilmės rašmenų, vyko Meidži laikotarpiu ↑.

[28] Ma / ma 間 – tylos tarpas, kad suskambėtų garsai ir erdvė aplinkui.

[29] Tekste minimi: karakami / karakami 唐紙 ir washu ↑. Karakami arba tōshi / toši 唐紙 („kiniškas popierius“) – iš Kinijos atvežtas arba pagal kiniškas technologijas pagamintas tvirtas, įvairiais spalvotais raštais puoštas popierius. Dažniausiai naudotas fusuma ↓.

[30] Tekste minimi: hōsho / hošio 奉書 – itin aukštos kokybės, lygus, baltas washi ↑, naudotas oficialioms progoms. Hakutōshi / hakutoši 白唐紙 – itin baltas popierius.

[31] Sakazuki / sakadzuki 杯 – asagao ↑ formos taurelė sakei gerti. Chōshi / čioši 銚子 – buteliukas pašildytai sakei laikyti arba ilgakotis sakės kaušas. Jų būna molinių, metalinių arba lakuotų.

[32] Kōshū / Košiū 甲州 – vietovė Jamanašio prefektūroje (Yamanashi-ken 山梨県). Čia ir dar keliose kitose prefektūrose kasamas kalnų krištolas.

[33] Kenryū gurasu / kenriū gurasu 乾隆ガラス – Pekino stiklas. Kinijos sostinėje Pekine Čingų (Qing 清) dinastijos valdymo metais (1616–1911), valdant imperatoriui Čianlongui (Qian Long jap. Ken Riū 乾隆), maždaug XVIII a., ištobulinta stiklo gamybos ir dekoravimo technologija, kai peršviečiamo ar pusiau peršviečiamo stiklo dirbiniai padengiami storu žalios, raudonos ar geltonos sluoksniu, o ant viršaus išliejami iškilūs, reljefiniai augalų motyvai arba žmonių figūros.

[34] Sunakabe / sunakabé 砂壁 – spalvotu arba blizgančiu smėliu (gali būti naudojamos ir metalo, stiklo ar kiaukutų dulkės) padengta siena. Dažniausiai tokonomos ↓.

[35] Shikki / šiki 漆器 – lakmedžio derva ↑ dekoruoti indai, baldai ir kiti gaminiai.

[36] Apie 8 m² (4,5 tatamio).

[37] Tokonoma / tokonoma 床の間 – dekoratyvinė niša sienoje paaukštintomis grindimis, tradicinės architektūros japoniško stiliaus svetainėse, skirta pakabinti kakejiku ↓, padėti ikebanos (ikebana 生け花 arba 活花), gyvų gėlių, puokštei. Paprastai tokonoma yra skiriama į dvi dalis: toko / toko 床 – nišą, kurioje kabinamas kakejiku ↓, ir tokowaki ↓ – erdvę su lentynėlėmis chigaidana ↓ čigaidana 違棚 ir spintelė palei žemę jibukuro ↑.

[38] Zen / dzen 膳 – dažniausiai laku dekoruotas padėklas, ant kurio sudedami visi vienam svečiui skirti patiekalai ir indai. Naudojamas ypatingomis progomis. Gali būti su kojėlėmis (tiesiomis ar raitytomis), keturkampiai arba dylančio mėnulio formos. Wan / van 碗 – dubenėlis sriubai arba ryžiams patiekti. Gali būti su dangteliu. Paprastai mediniai, dekoruoti laku. Moliniai dubenėliai vadinami chawan / čiavan 茶碗 ir naudojami arbatai gerti.

[39] Shiro-urushi / širo uruši 白漆 – pramoniniu būdu Meidži laikotarpio ↑ viduryje pagamintas baltos spalvos lakas.

[40] Roiro-nuri ↑.

[41] Maki-e / makie 蒔絵 – „pasėtas piešinys“, lako dirbinių dekoravimo technika, naudojant aukso ar sidabro dulkes.

[42] Onoe / Onoé 尾上 (gali būti verčiama Gūbrys) – iš eilėraščių ir No teatro ↓ pjesių žinomas poetinis toponimas, naudotas kaip poetinės frazės dalis. Onoės (arba Gūbrijo) pušis auga šintoistinės Onoé (arba Gūbrijo) maldyklos šventoriuje (Onoe-jinja / Onoé džindžia 尾上神社), Kakogavos mieste (Kakogawa 加古川), Hiogo prefektūroje (Hyōgo-ken / Hiogoken 兵庫県). Plačiau žr. Dalia Švambarytė, *Klasikinės japonų literatūros antologija*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2022, p. 872.

[43] Kusamakura 草枕 – 1906 m. pasirodžiusi, paties autoriaus Natsume Sōseki žodžiais tariant, „haiku stiliumi parašyta“ apysaka, pasakojanti apie jauno dailininko kelionę nuošalioje kalnų vietovėje, mėginant nutapyti paveikslą „be jausmų“. Apysakoje svarstoma apie japonišką meną ir grožio pajautą, lyginant tai su vakarietiška grožio samprata. Kusamakura – tai „žolių pagalvė“, tradicinėje japonų literatūroje kelionės metafora.

[44] Yōkan / jōkan 羊羹 – saldžiųjų pupelių drebučiai, tradicinis japoniškas desertas. Natsume Sōseki apysakos herojus jōkanus vadina tiesiog „meno kūriniais“, kurių žydras atspalvis

daro juos panašius į „kokius perlus ar alebastrą“ ir tarsi kviečia pačiupinėti. Vakarietiški desertai šioje apysakoje, kaip ir Tanizaki *Odeje šešėliams*, apibūdinami kaip nekeltantys panašių jausmų.

[45] Akamisō / Akamiso 赤味噌 – tamsios spalvos, sodraus skonio, ilgos fermentacijos miso.

[46] Sashimi / sašimi 刺身 – žalios žuvis griežinėliai, valgomi su krienais pagardintu sojų padažu; tsukemono / cukemono 漬物 – įvairios raugintos ir marinuotos daržovės; ohitashi / ohitaši お浸し – apvirti žalumynai, pagardinti sojų padažu ir bonito drožlėmis.

[47] Shiromisō / širomiso 白味噌 – baltas miso; tōfu / tofu 豆腐 – sojų pupelių varškė; kamaboko / kamaboko 蒲鉾 – iš maltos baltos žuvis masės (surimio) gaminami ritinėliai; tororo-jiru / tororo džiru とうろ汁 – jamsų sriuba.

[48] Meshibitsu / mešibicu 飯櫃 – medinis kubiliukas išvirtiems ryžiams sudėti.

[49] Kawarabuki / kavarabuki 瓦葺き – čerpėmis dengtas stogas (kayabuki ↑).

[50] Chionji / Činondži 知恩寺 – budistinė Tyrosios žemės sektos (Jōdo shū / Džiodo šiu 浄土宗) šventykla Kiote; Honganji / Hongandži 本願寺 – pagrindinė budistinė Naujosios tyrosios žemės sektos (Jōdo shinshū / Džiodo šinšiu 浄土真宗) šventykla Kiote.

- [51] Kakejiku / kakedžiku 掛け軸 – susukamas į ritinėlių paveikslas (virtinamas ant audinio), skirtas kabinti tokonomoje ↑ ar ant sienos.
- [52] Toko-utsuri / toko ucuri 床うつり – dermė tarp paveiklo ir tokonomos ↑ ar svetainės.
- [53] Sabi / sabi さび – tai „senovės apnašos“, tyvranti ramybė, vidinis grožis.
- [54] Suiboku / suiboku 水墨 – monochrominė tapyba.
Tansai / tansai 淡彩 – akvarelė.
- [55] Otoshigake / otošigake 落懸 – viršutinė tokonomos ↑ sija.
Chigai-dana / čigaidana 違棚 – dvi šalimais aukščiau viena už kitą pritaisytos lentynėlės tokonomoje ↑.
- [56] Yūgen / jūgen 幽玄 – slėpingas scenoje iš judesio, garso ir minties gimstantis grožis.
- [57] Tokowaki / tokovaki 床脇 ↑.
- [58] Tokogamachi / tokogamači 床框 – tokonomos ↑ stakta.
- [59] Shoin / šioin 書院 – langas šalia tokonomos ↑.
- [60] Fusuma / fusuma 襖 – stumdomosios popierinės ar medžiaginės kambario durys; paauksuotos vadinamos kinbusuma / kinbusuma 金襖.
- [61] Byōbu ↑, paauksuota byōbu vadinama kinbyōbu / kinbiobu 金屏風.
- [62] Nō / No 能 – seniausias klasikinis japonų teatras, išpopuliarėjęs Muromači laikotarpiu (Muromachi jidai, 室町時代, 1336–1568). Scenoje pasirodo aktoriai ir choras (vien tik vyrai). Paprastai No spektaklių veiksmas vyksta tarp realaus ir sapniškojo pasaulių, pastarajam atstovaujantys personažai pasirodo su kaukėmis (nōmen / nomen 能面).
- [63] Kabuki / Kabuki 歌舞伎 – Edo laikotarpiu ↑ susiformavęs tradicinis japonų teatras, pažodžiui „dainos ir šokio meistrystė“. Tradiciškai vaidina tik vyrai.
- [64] Uchiki / učiki 桂 – aristokratų aprangos detalė, apatiniai marškiniai.
- [65] Suō / suo 素襖 – iš durtinio hitatare / hitatare 直垂 atsiradęs drabužis, austas iš kanapių pluošto, Edo laikotarpiu ↑ žemiausio rango karių drabužis.
- [66] Suikan / suikan 水干 – vyriški plačiarankoviai marškiniai, kariginu ↓ rūšis. Daugiausia dėvėti iki Edo laikotarpio ↑ pradžios.
- [67] Kariginu / kariginu 狩衣 – aristokratų vilkėti spalvoti plačiarankoviai marškiniai.

[68] Kosode / kosode 小袖 – siaurarakovis kimono, šiuolaikinio kimono prototipas.

[69] Ōkuchi / okuči 大口 – sijonkelių hakama / hakama 袴 rūšis. Šiandien galima pamatyti vilkint No teatro ↑ aktorius.

[70] Kariaujantys žemvaldžiai (daimyō / daimio 大名) į karo lauką negalėdavo pasiimti moterų, todėl jas savotiškai pakeisdavo jaunieji palydovai chōdō / čiodo 籠童.

[71] Jidaimono / džidaimono 時代物 – istorinės Bunraku ↓ ir Kabuki ↑ pjesės, kuriose vaizduojami istoriniai įvykiai ir asmenybės iki Edo laikotarpio ↑. Shosagoto / šiosagoto 所作事 – Kabuki ↑ šokis.

[72] Kabuki teatre ↑ iki šiol vaidina tik vyrai. Moterų ar mergaičių vaidmenis atliekantys aktoriai vadinami onnagata / onagata 女方 arba 女形, o romantiškų jaunuolių vaidmenis atliekantys aktoriai vadinami nimaimo / nimaimo 二枚目.

[73] Samurajai (samurai 侍) buvo kariai, karių luomo atstovai, todėl samurajų laikais kartais vadinamas laikotarpis nuo Kamakuros šogunato (Kamakura bakufu 鎌倉幕府) įsteigimo 1192 m. iki Meidži restauracijos 1868 metais.

[74] No teatro ↑ pjesė „Imperatorius“ (Kōtei / Kotei 皇帝), kurioje apdainuojama nelaiminga kinų imperatoriaus Siuandzongo ir jo sugulovės Jang Guifei meilės istorija ↓.

[75] Yōkihi / Jokihi 楊貴妃 yra japoniškas Jang Guifei (Yang Guifei) vardo tarimas. Jang Guifei buvo gražioji (laikoma viena gražiausių Kinijos moterų) Tangų (Tang 唐) dinastijos (618–907) imperatoriaus Siuandzongo (Xuanzong 玄宗, 685–762) sugulovė. Nelaimingą jūdvių meilės istoriją „Amžinosios širdgėlos giesmėje“ aprašė Tangų dinastijos poetas Bai Yuyi / Bai Dziui 白居易 (772–846). Mergelė Jang Guifei, arba japoniškai Jokihi, yra viena mėgstamiausių klasikinės japonų literatūros herojų. Plačiau žr. Dalia Švambarytė, *Japonijos istorija*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014, p. 111–153; ir Dalia Švambarytė, *Intertekstualumas klasikinėje japonų literatūroje*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2011, p. 244–252.

[76] Kongō Iwao / Kongo Iwao 金剛巖 (1886–1951) – No teatro ↑ aktorius, shite / šite 仕手 (aktyvus pasakojimo dalyvis No teatre ↑; pasyvusis, skatinantis shite išpažintį, vadinamas waki / vaki 脇) vaidmenų atlikėjas.

[77] Pagal viduramžių tradiciją šalies valdovo vaidmenį scenoje buvo leidžiama atlikti tik nepilnamečiams berniukams. Toks vaidmuo vadintas kokata / kokata 子方.

[78] Tekste minimos didžiosios koncertų ir teatrų salės: Asahi Kaikan / Asahi kaikan 朝日会館 ir Kōkai-dō / Kokaido 公会堂.

[79] Tarpusavio karų laikotarpis (Sengoku jidai 戦国時代, 1467–1568) ir Momojamos laikotarpis (Momoyama jidai 桃山時代, 1573–1600).

[80] Daimon / daimon 大紋 – kario aprangos detalė, durtinis hitatare / hitatare 直垂 su ant jo pavaizduotu giminės herbu.

[81] Kamishimo / kamišimo 袴 – Edo laikotarpio ↑ kario eilutė: liemenė standintais pečiais kataginu / kataginu 肩衣 ir sjonkelnės hakama / hakama 袴.

[82] Kalbama apie Kabuki ↑ aktorių Onoe Baikō / Onoē Baiko 尾上梅幸 (1915–1995), arba Baikō VII, vieną geriausių moters vaidmens ↑ atlikėjų po Antrojo pasaulinio karo.

[83] Okaru / Okaru お軽 – personažė iš vienos garsiausių istorinių Kabuki ↑ ir Bunraku ↓ pjesių „Ištikimųjų tarnų lobynas“ (Kanadehon Chūshingura / Kanadehon Čiūšingura 仮名手本忠臣蔵).

[84] Lėlių teatras Bunraku / Bunraku 文楽 dar vadinamas Ningyō jōruri / Ningio džioruri 人形浄瑠璃 (jōruri – dramatinė baladė, deklamacijos žanras, atliekamas pritariant shamisen / šiamiseno 三味線 muzikai). Bunraku suklestėjimas Edo laikotarpiu ↑ siejamas su žymiausiu

to meto ↑ dramaturgu Chikamatsu Monzaemon / Čikamacu Mondzaemon 近松門左衛門 (1653–1724).

[85] Meidži laikotarpis (Meiji jidai 明治時代, 1868–1912) – Japonijos modernizacijos ir vesternizacijos amžius.

[86] Šiogunatas (bakufu / bakufu 幕府) – kariškių sukurta vyriausybė, gyvavusi nuo 1192 iki 1868 metų.

[87] Ohaguro / ohaguro お歯黒 arba 鉄漿 – dantų juodinimas specialiu skysčiu, gamintu naudojant geležies drožles. Viduramžiais dantis juodindavo aukšto rango kariai, o Edo laikotarpiu ↑ šis paprotys išplito tarp moterų. Meidži laikotarpiu buvo uždraustas.

[88] Shimabara / Šimabara 島原 – pasilinksminimų rajonas (viešnamio kvartalas) Kiote.

[89] Nihonbashi / Nihonbaši 日本橋 – vienas pagrindinių Tokijo rajonų, Tanizaki Jun'ichirō gimtoji vieta. Po 1923 m. Kanto regione įvykusio Didžiojo žemės drebėjimo (Kantō daishinsai / Kanto daišinsai 関東大震災) rašytojas persikraustė gyventi į Osaką ir į Tokiją nebegrižo.

[90] Apie 1890 metus.

[91] Chūgūji / Čiugūdži 中宮寺 – budistinė šventykla Naroje, apie 621 m. įkurta legendiniam princui Šiotoku (Shōtoku 聖徳太子, 574–622)

atminti. Šešiarankė Atjautos dievybė (skr. Cintāmanicakra, jap. Nyoirin Kannon / Nioirin Kanon 如意輪観音), saugoma šioje šventykloje, dėl išskirtinės meninės ir istorinės vertės yra paskelbta valstybės turtu.

[92] Kakiyosete musubeba shiba-no iori nari tokureba moto-no nohara narikeri / Kakijosete musubeba shiba-no iori nari tokureba moto-no nohara narikeri 掻き寄せて結べば柴の庵なり解くればもとの野原なりけり. Manoma, kad šio posmo autorius yra budistinės Tendai sektos vienuolis Džienas (Jien 慈円, 1155–1225).

[93] Yokohama / Jokohama 横浜 – uostas šalia Tokijo, Meidži laikotarpiu gausiai gyventas užsieniečių.

[94] Gion / Gionas 祇園 – senamiesčio rajonas Kiote, gausus kavinių ir parduotuvių.

[95] Tsuitate / cuitate 衝立 – dekoratyvi kilnojama sienelė, naudota prieangiuose ar svetainėse, siekiant atskirti erdves arba ką nors pridengti nuo pašalinių akių.

[96] Apie 3 m² (2 tatamiai).

[97] Ishōan Zuihitsu / Išioan dzuihicu 倚松庵随筆 – 1932 m. pasirodžiusi periodinėje spaudoje publikuotų Tanizaki Jun'ichirō tekstų apie „meną, literatūrą, meilę ir kitas įvairenybes“ rinktinė. Ishōan / Išioan 倚松庵 buvo vadinamas rašytojo tradicinės japoniškos

architektūros namas Kobėje, kuriame rašytojas su šeima gyveno 1936–1943 metais.

[98] Takebayashi Musōan / Takebajašis Musoanas 武林無想庵 (1880–1962) – rašytojas, vertėjas, vienas svarbiausių dadaizmo Japonijoje veikėjų, su pertraukomis bene septyniolika metų praleidęs Prancūzijoje.

[99] Kaizō / Kaidzo 改造 – nuo 1919 m. iki pat šiandien leidžiamas mėnesinis visuomenės aktualijų žurnalas. Yamamoto Sanehiko / Jamamoto Sanehiko 山本実彦 (1885–1952), leidyklos „Kaizō“ vadovas ir redaktorius, *Šiuolaikinės japonų literatūros raštų* (Gendai Nihon Bungaku Zenshū / Gendai Nihon Bungaku Dzenšū 現代日本文学全集) leidėjas. Jo iniciatyva į Japoniją buvo pakviestas Albertas Einšteinas.

[100] Albertas Einšteinas (1879–1955) Japonijoje lankėsi 1922 m., praėjus metams po Nobelio premijos įteikimo, ir japonų buvo džiaugsmingai sutiktas.

[101] Kamigatos (Kamigata 上方) regionas apima Kiotą, Osaką ir jų apylinkes.

[102] Ishiyama / Išijama 石山 – miestas, kuriame stovi Išijamos šventykla ↓.

[103] Tsukimi / cukimi 月見 – grožėjimasis Mėnuliu, pagal Mėnulio

kalendorių – aštuntojo Mėnulio mėnesio penkioliką dieną ir devintojo Mėnulio mėnesio tryliką dieną.

[104] Ishiyama-dera / Išijama dera 石山寺 – budistinė Shingon / Šingon 真言 sektos šventykla Šigos prefektūroje (Shiga-ken 滋賀県).

[105] Suma-dera / Suma dera 須磨寺 – budistinė Shingon / Šingon 真言 sektos šventykla Kobėje.

[106] Hieizan / Hieidzan 比叡山 – aukščiausias Kioto kalnas, ant kurio stovi Tendai / Tendai 天台 budistinės sektos vienuolyno kompleksas Enryakuji / Enriakudži 延暦寺. Nyoigatake / Nioigatakē 如意ヶ岳 – kalnas Kiote.

[107] Konkaikōmyōji / Konkaikomiodži 金戒光明寺 – Tyrosios žemės sektos ↑ šventykla Kiote, dar vadinama Kurodani 黒谷 (Juodasis slėnis).

[108] Higashiyama / Higašijama 東山 – Rytiniai kalnai Kiote.

[109] Meiji ishin / Meidži išin 明治維新 – Meidži restauracija, politinis perversmas 1868 m., kai buvo nuversta karinio šiojunato valdžia ir šalies valdymas sugrąžintas į imperatoriaus rankas. Ši data žymi politinių, ekonominių ir socialinių pokyčių – Japonijos modernizacijos – pradžią.

[110] Vardijami provincijos miestai: Ninomiya / Ninomija 二宮 – miestas Točigio prefektūroje (Tochigi-ken 栃木県), Sakai / Sakajis 境 – miestas Ibarakio prefektūroje (Ibaraki-ken 茨城県), Wakayama / Vakajama 和歌山 – miestas Vakajamos prefektūroje (Wakayama-ken 和歌山県), Fukuyama / Fukujama 福山 – miestas Hirošimos prefektūroje (Hiroshima-ken 広島県).

[111] Yoshinoyama / Jošinojama 吉野山 – kalnai Naros prefektūroje (Nara-ken 奈良県), nuo seno garsėjantys gausiai žydinčiomis kalnų sakuromis.

[112] Nigirizushi / nigiridzuši 握り寿司 – ovalus ryžių kukulis su žuvies filė ant viršaus. Gana naujas patiekalas japonų virtuvėje, atsiradęs Edo laikotarpiu ↑ pabaigoje, Tokijuje, tuo laiku vadintame Edo 江戸, ir po 1923 m. Kanto regione įvykusio Didžiojo žemės drebėjimo ↑ išplitęs po visą Japoniją.

[113] Osaka Asahi Shinbun / Osaka Asahi šinbun 大阪朝日新聞 – vienas didžiausių Japonijos dienraščių, leidžiamas nuo 1879 metų. Du atskiri leidiniai *Osaka Asabi Shinbun* ir *Tokyo Asabi Shinbun* buvo leidžiami nuo 1888 iki 1940 m., vėliau pereita prie bendro pavadinimo *Asabi Shinbun*.

[114] Mino'o kōen / Mino'o kōen 箕面公園 – beveik 83 ha ploto natūralios gamtos parkas Osakoje.

Jun'ichirō Tanizaki
Odė šešėliams

Išleido
Leidykla LAPAS
www.leidyklalapas.lt

Tiražas
1 100

Pirmą kartą 1933 m. pasirodžiusioje ir į dešimtis kalbų išverstoje esė *Odė šešėliams* vienas iškiliausių japonų rašytojų Jun'ichirō Tanizaki skaitytojus kviečia panirti į prieblandą. Atsigreždamas į architektūrą, teatrą, muziką, maistą ir net tualetų dizainą, Tanizaki tyrinėja japonų estetiką, per šimtmečius neatsietą nuo šešėlių žaismo. Tačiau XX a. pradžioje Japonijoje plitusios inovacijos iš Vakarų – pirmiausia elektros lemputė – metė rimtą iššūkį senajai kultūrai.

Šis meistriškai parašytas tekstas nusilenkia tradicinei japonų estetikai: jos tamsai, medžiagiškumui, meditatyvumui. Tačiau tarp eilučių – ir ne be Tanizaki šypsniū – kelia klausimus apie mūsų aplinką keičiantį technologinį progresą, Vakarų ir Rytų supriešinimą bei estetinę nepriklausomybę. Ar įmanoma nugrimzti į vidinį šešėlių pasaulį, kai aplink plieskia prožektorių šviesos?

Tanizaki stojasi už šio kūrinio kaip už kaukės. Kartais teigia, bet dažniau ironizuoja, hiperbolizuoja ir pokštauja.

Architektūros tyrėja dr. EGLĖ BAZARAITĖ

Grožis yra sunkiai pamatuojamas dalykas ir ši odė japoniškai estetikai nėra taisyklių rinkinys. Tai poezija apie kasdienę aplinką ir buitį. Nuostabiai belaikė ir universali.

Architektė AISTĖ GALAUNYTĖ

ISBN 978-609-8198-49-2

